

แผนงาน	สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ
กิจกรรม	สร้างและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านพืช
โครงการ	รวบรวมและจัดแสดงพันธุ์พืชพื้นบ้านและสมุนไพรล้านนา
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักวิชาการ-วิจัย
ผู้ดำเนินการวิจัย	วิทยา ปองอมรกุล

1. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยยังมีความหลากหลายของวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยมีทั้งชนพื้นเมืองในภาคเหนือ เช่น ชาวพื้นเมืองในภาคเหนือ ไทลื้อ และชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น ลัวะ กะเหรี่ยง ม้ง อาข่า เป็นต้น

ดังนั้นแต่ละท้องถิ่นต่างมีต่างมีวัฒนธรรมในการใช้ประโยชน์จากพืชที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ทั้งจากพันธุ์พืชปลูกในไร่ นา ของท้องถิ่นนั้นๆ และจากพันธุ์พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เพื่อใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนพันธุ์พืชที่ใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ

ในปัจจุบันพืชพื้นบ้านหลายชนิดได้สูญหายจากท้องถิ่น ตลอดจนวิธีการใช้พืชชนิดนั้นๆ หรือพันธุ์พืชบางชนิดเป็นพืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์จากท้องถิ่น ประกอบกับเยาวชนรุ่นใหม่ๆ อาจไม่ได้สืบทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ เช่น พืชสมุนไพร ซึ่งข้อมูลการใช้เบื้องต้นของพืชสมุนไพรบางชนิดนั้นอาจจะมีสำคัญต่อการศึกษาทางด้านเภสัชศาสตร์ ที่อาจจะ เป็นประโยชน์ต่อมนุษยในอนาคต เป็นต้น ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของบางท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมการเพาะปลูกจากเดิมที่มีการเพาะปลูกเพื่อยังชีพ เปลี่ยนมาเป็นการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจแบบเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้แต่ละท้องถิ่นเห็นความสำคัญของพืชพื้นบ้านน้อยลง มีผลทำให้พืชเหล่านั้นสูญหายจากท้องถิ่นในที่สุด

ดังนั้น หากมีพื้นที่รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านและสมุนไพรล้านนา จะช่วยสนับสนุนให้สวนพฤกษศาสตร์เพิ่มแหล่งศึกษาพันธุ์พืชและข้อมูลทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของล้านนา ได้ อาทิ พืชพื้นบ้าน พืชสมุนไพร พืชสีย้อม รวมทั้งพันธุ์พืชที่ใช้ในพิธีกรรม พรรณไม้มงคล เป็นต้น ซึ่งพันธุ์พืชชนิดต่างๆ เหล่านี้ควรมีการรวบรวมและอนุรักษ์ไว้อย่างเร่งด่วน ก่อนที่จะสูญหายจากท้องถิ่นต่างๆ พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งพันธุ์พืชและข้อมูลที่ได้ จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การฯ และประเทศต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรและพืชพื้นบ้านที่มีการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ใน
ล้านนา

2.2 เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งปลูกและจัดแสดง

2.3 เพื่อเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์พืชทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของล้านนา

3. เป้าหมายและตัวชี้วัด

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
1. รวบรวมพันธุ์พืชพื้นบ้านและพืชสมุนไพร จากพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือ พร้อมข้อมูล การใช้ประโยชน์	- เดือนละ 10 ชนิด รวม 120 ชนิด/ปี
2. บุกเบิกและพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งปลูก และจัดแสดง	- จัดเตรียมพื้นที่ 3 ไร่
3. นำพืชที่มีอยู่ในเรือนเพาะชำขณะนี้ลงปลูกใน พื้นที่	- เดือนละ 10 ชนิด 120 ชนิด/ปี
4. จัดทำป้ายชื่อพืชประกอบการศึกษาเพื่อ เตรียมเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์พืชทางด้าน พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน	- ป้ายชื่อพืชเดือนละ 10 ชนิด 120 ชนิด/ปี
5. แผนผังการศึกษา	- 1 ชุด/ปี
6. จัดทำเอกสารเผยแพร่	- 1 ชุด

4. ความสอดคล้องและความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์และแผน

ยุทธศาสตร์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าด้วยการ
อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

สอดคล้องกับอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้
ประโยชน์จากพืชป่า

สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมว่าด้วยคนเป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ คือ ส่งเสริม
กระบวนการเรียนรู้และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนอย่างเป็นธรรม

5. กิจกรรมของโครงการ

5.1 กิจกรรมของโครงการต่อเนื่อง

กิจกรรม	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ 2551 แผนงาน	ประมาณการล่วงหน้า		
			ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ
			2552 แผนงาน	2553 แผนงาน	2554 แผนงาน
1. รวบรวมพันธุ์พืชพื้นบ้านและพืชสมุนไพร พร้อมข้อมูลการใช้ประโยชน์	ชนิด	120	120	-	-
2. เตรียมพื้นที่และปรับปรุงเพื่อเป็นแหล่งปลูกและจัดแสดง	ไร่	4	1	-	-
3. นำพืชลงปลูกในพื้นที่	ชนิด	120	120	-	-
4. จัดทำป้ายสื่อความหมาย	ชุด	1	1	-	-
5. จัดทำคู่มือพืชที่จัดแสดงในพื้นที่	ชุด	1	1	-	-
6. เลือกเพาะขยายพันธุ์พืชที่รวบรวมได้	ต้น	1,200	1,200	-	-

5.2 กิจกรรมการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2552

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ ปีงบประมาณ 2552											
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. รวบรวมตัวอย่างพืชสมุนไพร	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
2. เพาะขยายพันธุ์เพื่อจัดแสดง	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
3. จัดทำคู่มือพืชสมุนไพรที่นำมาจัดแสดง										1		
4. รายงานความก้าวหน้า			1/-			1/-			1/-			1/-

6. ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

โครงการต่อเนื่อง 2 ปี (เริ่มปี 2551 – 2552)

7. พื้นที่ดำเนินการ

สำรวจและเก็บรวบรวมพันธุ์พืชจากพื้นที่ต่างๆ ในภาคเหนือ งานส่วนอื่นๆ ดำเนินงานในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ต.แม่แรม อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

8. ความพร้อมโครงการและการคำนวณผลตอบแทนของโครงการ

- ดำเนินการได้ทันที
- อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม (ระบุ) _____
- ยังไม่ได้เตรียมการ

9. แนวทางการดำเนินงาน

- 10.1 รวบรวมพันธุ์พืชที่จะนำมาจัดแสดง
- 10.2 เพาะขยายพันธุ์พืชเป้าหมายเพื่อให้ได้ปริมาณเพียงพอในการจัดแสดง
- 10.3 จัดทำป้ายสื่อความหมาย และคู่มือศึกษาพืชในพื้นที่จัดแสดง
- 10.4 จัดเก็บข้อมูล พืชลงในฐานข้อมูลพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

10. การวางระบบการติดตามและประเมินผล

- 11.1 รายงานผลการปฏิบัติงาน ทุกเดือน
- 11.2 รายงานประเมินผลเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ

11. ตัวชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ

ตัวชี้วัด	แนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ
1. รวบรวมพันธุ์พืชพื้นบ้านและพืชสมุนไพรจากพื้นที่ต่างๆในภาคเหนือ พร้อมข้อมูลการใช้ประโยชน์ จำนวน 120 ชนิด	- รวบรวมพืชเป้าหมาย เดือนละไม่น้อยกว่า 10 ชนิด และนำมาเพาะขยายพันธุ์ ให้เพียงพอต่อการนำไปปลูกในพื้นที่จัดแสดง
2. มีพื้นที่จัดแสดง 1 แห่ง	- นำพืชลงปลูกตามผังที่เขียนไว้ อีก 3 ไร่จากปีงบประมาณ 2551
3. มีป้าย สื่อความหมาย 1 ชุด	- จัดเตรียมข้อมูลพืช ที่ถูกต้องเดือนละไม่น้อยกว่า 10 ชนิด
4. มีคู่มือการศึกษาพืชที่นำมาจัดแสดง 1 ชุด	- ตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องเพื่อการจัดทำคู่มือ

12. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้พื้นที่รวบรวมสมุนไพรและพืชพื้นบ้านที่ใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆจากล้านนา เพื่อเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์พืชทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของภาคเหนือตอนบน และข้อมูลต่างๆ มีประโยชน์ในการศึกษาด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อไป